

با نگاهی اجمالی بر نقشه زیرساخت ریلی افغانستان و کشورهای پیرامون آن، عدم وجود شبکه سراسری راه آهن در این کشور، نظر هر بیننده‌ای را به خود جلب خواهد کرد. بیش از چهل سال جنگ در افغانستان و تجربه تلخ مبارزه برای بیرون راندن قدرت‌های فرامنطقه‌ای، عملاً راه‌های توسعه افغانستان در حوزه‌های ضروری زیرساختی را غیرممکن کرده بود. زیرساخت جاده‌ای، مخابرات، اینترنت و بالاخص راه آهن از جمله مواردی هستند که در زمان ۲۰ سال اشغال ایالات متحده با ادعای دولت-ملت‌سازی، تغییر ملموسی نداشته و یا هم‌تراز با استانداردهای جهانی توسعه نیافته است. در این نوشتار در ابتدا به اهمیت توسعه زیرساخت ریلی افغانستان به عنوان شرط ضروری ادغام اقتصاد افغانستان در اقتصاد منطقه پرداخته خواهد شد. در قسمت دوم این نوشتار به وضعیت موجود و دسترسی‌های افغانستان به خطوط راه آهن کشورهای همسایه پرداخته می‌شود و در قسمت سوم مهم‌ترین برنامه‌های عملیاتی نشده مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در قسمت چهارم این نوشتار، مهم‌ترین فرصت‌های ایران برای بهره‌گیری از ظرفیت ترانزیت ریلی افغانستان تشریح می‌شود و در نهایت بخش پایانی، به چالش‌های توسعه زیرساخت ریلی افغانستان اختصاص دارد.

زیرساخت ریلی؛ پیش شرط ادغام اقتصاد افغانستان در اقتصاد منطقه

افغانستان با داشتن جمعیتی بالغ بر ۴۰ میلیون نفر، در قلب آسیا قرار گرفته و محصور در خشکی است. نبود جاده‌های استاندارد و عدم توسعه خطوط راه آهن در افغانستان سبب شده تا کشورهای مختلف برای سرمایه‌گذاری در این کشور و استفاده از مسیر ترانزیت افغانستان همواره در تردید باشند. افغانستان به طور عمده دارای ۳ مزیت بسیار مهم در منطقه است که هر یک از آنها به دلیل نبود زیرساخت مواصلاتی با کیفیت، از جمله راه آهن، توسعه نیافته است. نخستین مزیت افغانستان از نظر اقتصادی در غنای معادن این کشور بوده که در خود بسیاری از فلزات با ارزش جدول تناوبی را با درصد خلوص و حجم بالا گنجانده است. دومین مزیت افغانستان موقعیت جغرافیایی این کشور بوده که به آن مزیتی منحصر به فرد برای دسترسی هند و پاکستان به آسیای میانه، آسیای میانه به آب‌های آزاد و همچنین چین به اروپا و بالعکس بخشیده است. در واقع موقعیت ژئوپلیتیکی افغانستان، این کشور را مسیر اتصال جنوب، شمال، شرق و غرب آسیا قرار داده است. سومین مزیت افغانستان، اشتغال حدود ۶۰ الی ۷۰ درصد از مردم این کشور به کشاورزی و دامپروری بوده که به این کشور به طور بالقوه ظرفیت تأمین مواد غذایی کشورهای منطقه را داده است. با وجود این هیچ یک از این سه مزیت مهم افغانستان شکوفا نشده است و افغانستان در هر سه حوزه نه تنها مزیت خود را فعال نکرده و تولید ثروت را در پیش نگرفته است، بلکه به طور مؤثر از عدم توسعه آن رنج می‌برد. در حوزه اول، عدم دسترسی به معادن افغانستان که عمدتاً در نواحی دور از دسترس قرار دارند و همچنین نبود راه آهن برای انتقال مواد خام، یکی از مهم‌ترین موانع عدم ورود کشورها برای سرمایه‌گذاری در این کشور است. در حوزه دوم، کیفیت بد جاده‌ها و نبود شبکه راه آهن، اساساً افغانستان را از مسیرهای ترانزیت بین‌المللی به حاشیه رانده و با استفاده از آن راه‌پهزینه و پریسک کرده است. در نهایت، در حوزه کشاورزی هم نبود جاده‌های مواصلاتی و راه آهن، دسترسی به مناطق حاصلخیز را با هدف توسعه کشاورزی در این کشور، بهره‌برداری از آن و انتقال سریع محصولات فسادپذیر را پر مخاطره ساخته است.

نبود جاده‌های استاندارد و عدم توسعه خطوط راه آهن در افغانستان سبب شده تا کشورهای مختلف برای سرمایه‌گذاری در این کشور و استفاده از مسیر ترانزیت افغانستان همواره در تردید باشند